

KÉTES TÁVOZTYÚ. SYRRHAPTES PARADOXUS. ILLIG.

Olvastatott a term. tud. szakülésben jun. 22-kén, 1864.

Tetrao paradoxus Pallas. — Syrrhaptēs Pallasii Temm.
Fausthuhn ¹⁾ — Kirgisisches Steppenhuhn.

Habár egy természettudósunk Pesten, és egy másik az Erdélyi muzeum-egylet jelen évi nagy gyűlésén értekeztek erről az érdekes madárfajról, még sem tartom szükségfelettinek leírását közzétenni, életmódját lehető tüzetesen ismertetni, és az ime ritka vendégünk vándorlásáról szóló adatokat összeállítani kis részben saját észleleteim, nagyára pedig több ismeretterjesztő lap és sok, nagyára, külföldi ornitholog közleménye nyomán ²⁾.

Ugy hiszem fellépésemet eléggé igazolja az a körülmény, hogy még most is merülnek fel a szaklapokban újabb meg újabb észleletek e madárról, mely körülmény teljesen szükségfelettivé teszi azt, hogy cikkem közlésiért mentegessem magamat.

Adjuk mindenek előtt a madár leírását; aztán ismertessük életmódját s végre szóljunk vándorlásáról.

¹⁾ Miután a németek már több idő óta így nevezik a „Hemipodius tachydromust“ is, ez az elnevezése a Syrrhaptēsnek elvetendő, úgy is csak zavarra szolgáltatván okot. L. K.

²⁾ Adatokat szolgáltatott nekem jelen cikkemhez a következő lapok és ornithologok u. m. „Vadász és verseny lap,“ „Gartenlaube,“ „Field,“ „The Ibis,“ „Magdeburger Zeitung,“ „Journal für Ornithologie;“ — Dr. Altum, Dr. Bolle, Brehm A., Holtz, Dr. Fritsch, Dr. Quistorp, Olph-Galliard, Preen Kapitány, Homeyer S., Dr. Weinland, Wiese erdősz, Taylor sat. L. K.

A kétes távoztyú ³⁾, Syrrhaptēs paradoxus Illig., Ázsia és Afrika sivatagai lakosa, honnan sok csapatban költözött a mult év tavaszán Európába, hihetőleg abból az okból, hogy a nagy szárazság folytán a sivatag forrásai kiszáradtak.

E madárfaj a homoki tyúkfélékhez (Syrrhaptēidae) tartozik, a mely a család két csoportra

³⁾ Én ugyan nyelvész nem vagyok, annak feltűnni nem akarok, mivel non omnes omnia possumus, de ha akarnék is, legkevésbé tenném azt az erdélyi muzeum-egylet évkönyveiben; jól tudva, hogy az egylet általam nagyon tisztelt igazgatója azonnal harczra kelne ellenem, — noha most is felelettel vagyok adósa; — hanem daczára mind ez okoknak nem hallgathatom el, hogy e szó: „Távoztyú“ nemesak hallérezékemet sérti (meglehet nagyobb mérvben s talán jogosabban is mint „Lég urai“ ezimű művem olvasásakor sérték t. birálóm füleit ezek az általam elfogadott szavak: „Kajdác, ivar“) hanem nyelvészeti tekintetből is hibásnak tartom. Végre pedig, őszintén bévallva, nem értem, hogy mit akarjon az kifejezni. Nyelvészeti tekintetből hibás, mivel a „tyú“ „tyü“ ragot élő lényre nem alkalmazhatni; sőt ha alkalmazható lenne, akkor is kerülnünk kellene, igen helyesen mondván e raguál Bugát Pál „Szóhalmazában:“ Est formativum vestimentale inter omnia hungarica turpissimum v.g. keztyü, melltyü, quorum finibus si fistularii quid, ut sæpe fieri solet, accedat, vix auditu perferri possunt; proin vocum hoc formativo factorum numerum augeri plane non desideramus. Végre érthetetlen és legkevesebbé sem jellemző; a miért ohajtandó volna, hogy más találóbb által kiküszöböltessék; nehogy úgy a hogy, meghonosuljon. L. K.

oszlik u. m. a több fajú Csúpfajd (Pterocles), és a Syrrhaptés csoportjára, mely utóbbinak képét csak egy faj viseli.

A syrrhaptés paradoxus testalkatát tekintve, legközelebb látszik állani a galambfélékhez, ámde feje, különösen pedig rövid csőre és lábai a Fajdokra és Tűzokokra emlékeztetnek (Lásd özsze hasonlítás végett a rajztábla 2—9 ábráit). Legjellemzőbb a lábai alkotása; mivel e tekintetben többé, kevésbé elüt minden rokonától. Lábai egész a karmokig tollazottak, rövidek s három újjuk, a melyek közül a két szélső rendkívül rövid s a középső hosszabbal hártya által van özsze kötve, a hüvelykujj pedig egészen hiányzik.

A kakas csőre olomszürke, fejtetője és nyaka szürke, tarkója sárgás, toroka rozsdabarna, begye szenyves szürke, mellét fekete vonalokból álló örv ékíti, mellközepe fakó, hasának eleje fekete, vége fehér, háta fakósárga fekete háránt vonalokkal tarkálva, szárnya hasonlóképp fakósárga, de felső felén minden fekete tarkázás nélkül. Evező tollainak takarói testszínűek, keskenyebb vitorláikon pedig hamvas szürkék. A lábait fedő pehelyszerű tollazat szenyves fehér.

A jérece fejtetője és szárnyainak felső fele fekete pontocskákkal tarkázottak, mellörve szélesebb mint a kakasé.

Hossza a farknyujtványokkal együtt 12 hüvelyknyi.

A syrrhaptést legelőször Pallas írta le. E jeles természettudós madarunkat ez előtt mintegy száz évvel Turkesztán sivatagjain fedezte fel, azonban még másfél évtized előtt alig 3—4 európai múzeum dicsekedhetett azzal, hogy egy-két példányban bírja. Európában legelőször 1859-ben mutatkozott Helgoland szigetén, Dániában és Németalföldön, a mult évben pedig számos csapatban barangolta be Európát. Váratlan megjelenése által nagy szeget ütött az ornithologok fejébe. Angol, német, francia természetbuvárok anynyit irtak felőle, hogy az egy egész kis irodalmat képez.

Részünkről tekintsük legelőször is életmódját, Dr. Altum szerint, ki e madarat Borkum szigetén észlelte.

E jeles ornitholog szerint sokkal inkább hasonlítanak a foglyokhoz mint a galambfélékhez: korán reggel verőfényes helyeken a homokra feküve sütkéreznek a napon egész 9—10 óráig, ekkor tova repülnek táplálék után. Leccapva a tápjukat szőlőgálatató területre gyorsan szaladgálnak szanaszét és „kők“ „kők“ kiáltásokat hallatva mohón szedegetik a növények magvait, csipegetik apró leveleiket. (Borkum szigetén rendszerint a Schoberia maritima, Lepigonum maritimum és Poa distans magvaival táplálkoztak). Nálunk rendszerint, búza és rozs szemeket leltek a begyében. Az alatt míg tápjok után keresgélnek, egy vén kakas őrt áll kissé távolabb maradv a csapattól és hosszúra nyújtott nyakkal kémkedve jobbra balra; ha aztán valami gyanusnak tetszik előtte, jelt ad: mi ilyen formán hangzik „Kökerik.“

E kiáltás hallottára a szanaszét csatangoló

Syrrhaptések azonnal egy csomóba szaladnak özsze s lelapulva mozdulatlan maradnak, míg a vélt vagy való veszély elvonul fölöttük. E esel nekik rendszerint sikerül, mivel színezetök majdnem hasonló lévén a homokos talajéhoz, igen nehezen veszi észre még a legélesebb és gyakorlottabb vadász is. Jöllakva, déltájt ismét napsütötte homokos helyekre szállanak, hol a meleg fővénybe tyúkfélék módjára fürdenek. Csapataik rendszerint 5—7—9—12—30—60 ritkán 80—90 darabból állanak.

A frankfürti állatkertben van egy pár, melyet Londonból szerettek ezelőtt két évvel. E madarokat több másneműekkel együtt egy nagy Volièreben tartják s ök ott lakó társaikkal jó egyetértésben élnek. Megelégedésöket galambturbékoláshoz hasonlítható gurukolással fejezik ki — fölriasztva éles „kők“ kiáltást hallatnak. Fogságban minden táplálék között legjobban kedvelik a kölest, répa és mákmagot, zöldbúza és fűneműek levelei hegyét, az emésztés elésegitése végett gyakran nyelnek el fővény szemeket. — Legyet, rovar, pókot nem esznek; miben elüt természetök a tyúkfélékétől; valamint szintén abban is hogy nem szoktak azok módjára kaparni. Viz nélkül rövid ideig sem bírnak ellenni, miért is bizton számíthatni a sivatagon is arra, hogy tartozkodási helyök közelében forrás létezik, mit a sivatagon utazók igen jól tudnak s a Syrrhaptést mindig örömmel üdvözlik. Védésök ideje augusztusra esik, ilyenkor farkuk két középső s a többi közül hosszsan kinyúló tollát elvesztik. Inni galambok és fáczánok módjára szoktak. Röptük gyors és a fogolyénál is suhogóbb. Húsok izletes, a Borkumi fürdő vendégek nyilatkozata szerint a nyirfajdéhoz hasonlítható.

Ha a mondottakat reassumáljuk, ha tekintetbe vesszük ez érdekes madár életmódját, mely egy részben a galambokéhoz, még nagyobb mérvben a fogolyfélékhez hasonlít; ha tekintjük galambszerű testalkatát, erdeityúkfélékéhez hasonló csőrét, tűzokéhoz hasonló fejalkotását és saját szerű lábait, melyek még leginkább hasonlíthatók a tűzokok, különösen a lomha tűzok (Otis tarda) lábaihoz; mondom mind ezeket figyelembe véve nem csodálkozhatunk, hogy az ornithologok sehog sem tudták maig is elhatározni, vajjon a galambokhoz avagy az erdei tyúkfélékhez csatolják-e a rendszerben? Valamint sok ideig nem tudták, hogy a szakállas Sakeselyüt (Gypaetos barbat) vajjon a keselyűkhez avagy a sasokhoz osztályozzák-e, míg végre a kettő között jelöltek számára helyet. Ilyformán csak elbánnának a syrrhaptessel is, ha csak két család t. i. a galamb és erdei tyúkok versenyeznének rokonságáért, ámde a rokonságot a tűzokok is igényelhetik, mi által madarunk rokonsági viszonyainak földériteése még bonyolultabbá válik. Aztán ha igazat akarunk mondani, némileg magok a tudós urak is okai hogy ez s ehez hasonló más állattani kérdések vagy még eldöntetlenek, vagy ferdén vannak eldöntve.

És miért?

Mivel a Zoologok nagy része két táborra osz-

lik: a Systematikusok és a Physiologokéra. A Systematikusok az egyöntetű természetet részekre szagatni igyekeznek, hogy ekként rá erőszakolva az általok alkotott rendszer fegyöltönyét (Змансјафе) szétdarabolás segélyével az egészet egészben fel-fogni képtelen emberi elmének nyugpontokat, ha úgy tetszik, útmutatókat jelöljenek ki. E mellett a systematikusok közül igen sokan a szó teljes értelmében szobatudósok lévén, béérik azzal, ha egy kiaszott állatbört kaphatnak kezökbe. E nekik tökéletesen elegendő az osztályozásra, megtekintvén az emlős szőrmejét, karmait, füleit, fogait, a madár tollazatát, csőrét, lábait.

A physiologus mind erre mitsem ad, ő egyedül a maga tudományát tartja üdvhozónak, a systematikust lenézi, a kitömött állatok gyűjteményét nagy gyermekek játékszerének nevezi.

Ekként két különvált úton haladva, néha ugyanegy nemű szerves test vizsgálatánál a legellenmondóbb eredményekhez jutnak. Ha azonban egy úton haladnának, nemesak hogy jól megférhetnének egymás mellett, hanem a helyett, hogy (mint most történik néha) egymás érveit halomra döntsék, buvárlataikban egymást kiegészítenék és ekként nagyobb szolgálatot tennének a tudománynak mint a minőt tesznek ferde alapon nyugvó vetélkedésök által.

Illustráljuk kissé állításunkat.

Minden állat külső alkotásán a belső szervezet kinyomata tisztán ki van fejezve, a külalak mintegy okozata lévén az oknak: és így bé kell vallanunk, hogy helyes, sőt szükséges az állatok külalakját is pontosan vizsgálni. Ámde a külsőre a belső szervezeten kívül nagy behatással van sok külső ok is, mi rendszeresen megújuló, vagy helyesebben constans eltéréseket idéz elé, minők p. o. az égálji válfajok. Ily esetekben tehát, ha az igazat ki akarjuk deríteni, elkerülhetlenül szükséges a belső szervezet vizsgálása. Ezt azonban a systematikusok nem veszik tekintetbe.

Szerintem ily viszonyban áll rokonaival:

Columba	→	Phasianus	→	Francolinus	→	Pterocles	} Syrrhaptēs.
Ectopistes	→	Sarna (Perdix)	→	Coturnix	→	Hemipodius	
Peristera	→	Lagopus	→	Ortix	→	Otis	

A Syrrhaptēs az ornithologok állítása szerint 1859-ben jelent meg először Európában, a mint ezt már cikkem elején említém ⁴⁾. A mult nyáron számos csapatban jelenvén meg, nem tartom érdektelennek a megjelenéséről való adatokat öszsze-gyűjteni.

1. A berlini k muzeum kitömője Ludvig ur kapott kitömés végett egy kakast május 18-kán.

2. Polkwitznál május 17-kén fogtak egyet.

3. Dessauban május 20-án 30-ból álló csapat mutatkozott. Elesett 2 példány.

A mondottakból következik viszont az is, hogy egyoldalú marad a Physiolog, ha a külsőnek észleletét mellözi.

Ezt az elméletet a jelen esetben madarunkra alkalmazva, oly meggyőződésre jutunk, hogy a Syrrhaptēsnek a rendszerben külsőjének, avagy belső szervezetének kizáró észlelete alapján nem lehet helyet jelölöni; hanem külalakját, tollazatát, belső szervezetét és természetesen életmódját is tekintetbe véve közelíthetjük meg az igazat. Megközelíthetjük, mondom, mivel a rendszerek hiányossága mellett akár ehez, akár amához a családhoz sorozzuk, akár több család között középen álló, azokat tehát öszszekötő láncszemnek tekintjük, még is mindig marad elég rés egy: „igen, de“-vel való föl'épésre. Nézetem szerént leghelyesebben cselekednek azok, kik e madarat több családot öszszekötő fajnak tartják, persze így is marad fenn elhárítani való akadály; ám háritsák el azt nálamnál tanultabb emberek, én öszszintén bévallom, hogy azt tenni nem bírom, mivel nem volt alkalmam a madár belső szervezetét tanulmányozni. Ezzel azonban éppen nem akarom azt mondani, hogy ha kellőleg ismerném boncztanilag, hát csak amügy könnyyeden ketté tudnám vágni azt az ornithologiai gordiusi esomót, melynek megoldásán anynyian török fejöket. Ellenkezöleg, ha elágazó rokonságait tekintem, melyek családfáját bonyolultabbá teszik, mint a minő sok kék vérü aristokratáé, sehogy sem tudom béilleszteni a systematikusok Jákob lajtorjájához hasonlítható rendszerébe. Nem; mivel ha a galamb és erdeityükfélék közzé illeszttem, igen meszsze elesnek töle a tűzokok, ha az erdeityük és t zokfélék közötti rokonságukat sanctionálok, akkor nyilván a galambok jogát sértem, e szerént nem marad egyéb hátra, mint rokonaival öszszehasonlítólággal parallel állítani egymás mellé a helyett, hogy mint a gyöngyöt sorba fűzem őket.

4. Nyugoti Hannoverában május végén fogtak egyet.

5. Brandenburgban június 4-én egyet.

6. Szászországból Heine Ferdinánd május 15-én kapott 2-t.

7. Keleti Poroszhonban egy 20 darabból álló csoport közzül esett el 1.

8. Egy Petersen tanárhoz intézett levél szerént Dániában május havában 100—120-ból álló csapat jelent meg.

9. A „Vadász és Versenylapok“ június 30-kai száma szerént május 19-ike körül lötte az első távozttyút (Magyarhonban) ifj. Szögyény László a fehérmegeyi sárréten egy nagyobb számú csapatból s a nemzeti muzeumnak szánta, de az elejtett jércze felküldését másra bizván, több jellemző tollától megfosztva s már már rothadásnak indult állapot-

⁴⁾ A V. és versenylapok 1864 februári egyik számában kiadott közlemény szerint Szegeden a télen löttek egy Távozttyút s midön azt egy öreg csösz látta, oda nyilatkozott, hogy ily madarat 50 év előtt látott, de azóta nem!

ban érkezett meg. Szakavatott kezek azonban még is meglehetősen állapotba helyezték. A második példányt, a kakast, Pest megye Bugyi helysége határában lőtték s egy pesti vaskereskedőnek küldötték, ki az ismeretlen vendéget kitömte; tőle pedig a n. muzeum öre Frivaldszky János ur szerezte meg a madárgyűjtemény számára.

10. A „Magdeburgi újságban“ írják augusztus 4-éről a merseburgi kerületből Schlacht-Kossbach környékéről, hogy ott egy 40 darabból álló csapatot láttak.

11. Dr. Fritsch (a „Vögel Europa's“ című jeles munka szerzője) ezt írja a Journal für Ornithologie 1863. évi IV. füzetében: „Im Monat Mai brachte man mir zur Bestimmung ein Weibchen von Syrrhaptis paradoxus, welches südlich von Prag bei Dobrzisch geschossen wurde. Der Brutfleck soll sehr stark entwickelt gewesen und die Eier im Eierstock sehr gross vorgefunden worden sein. Ich erhielt den Thorax leider schon in verfaultem Zustande. In der erwähnten Gegend soll eine Schaar von circa 16 Stück sich längere Zeit aufgehalten haben. Bald darauf wurden noch mehrere Exemplare erlegt und ein schönes Männchen kam in die Hände eines schauderhaften Ausstopfers. Das Museum erhielt bisher kein Exemplar.“

„Als ich nun diese Thatsachen dem Ornithologen Siebenbürgens Gr. Koloman Lázár erzählte, war derselbe sehr erfreut, wieder etwas über die Schaar von Syrrhaptis zu hören, aus welcher man in diesem Frühjahre bei Pesth und später bei Wien mehrere Exemplare erlegt hatte.“

12. Galicziában Brodi mellett láttak egy 12 darabból álló csapatot

13. Leon Olph-Galliard e tárgy felől ezeket írja Dr. Cabanisnak: „Monsieur G. Seidlitz de Dorpat dont j' ai eu le plaisir de faire la connaissance à son passage à Lyon cet été m'a annoncé la capture du Syrrhaptis parad. près de Bayonne. Ce fait m'a été confirmé par Mr. Edmond Fairmaire à l'obligeance duquel je dois les communications suivantes: ainsi le Syrrhaptis parad. à été observé également au commencement de Juillet (1863) à Châlons-sur-Saone et à Dax (Landes).... etc.“

14. Preen százados szerint Helgoland szigetén ötöt ejtettek el.

15. Greifswaldaunál septemberben 2-t lőttek.

16. Pomeraniában oct. 17-kén esett el 1.

17. Wittow félszigeten 2-t lőttek september végén.

18. Rügen szigetén october elején 180—200-ból álló csapatot észleltek.

19. Posenben December 16-án Miloslawnál a Wrescheni kerületben láttak egy csapatot, a melyből 2 példány lövetett.

20. Borkum szigetén a 1863-ki nyár folytán az ottani fürdő vendégek 38 darabot lőttek.

21. Haaga környékén 14 darabból álló csapatból zsákmányul esett 2.

22. Hazánkban a fentebb említetteken kívül még lőttek egynéhányat Arad és Szeged környékén: az utolsót a Vadász és Versenylapok szerint február végén Szeged környékén lőtték.

Az Angolhonban elejtettek jegyzéke a „Field“, „The Ibis“ és „Journal für Ornithologie“ szerint:

23. Taylor tudósítása szerint Norfolk grófságban lőttek egy kakast és egy jércét. Begyökben bükköny magot találtak, húsokat galambhúshoz hasonlítja (a borkumi fürdő vendégektől eltérőleg, kik a nyírfajdéhoz hasonlíták).

24. Azon grófságból értesíti Dodmann a „Field“et, hogy ott ejtett több Syrrhaptisben nagyocskatorjásokat letek.

25. Hasonlórol értesíti a „Field“et Wright György Yorkból.

Skóthonból.

26. Osborn H. Wickből írja június 23-ról: Egy csapat Syrrhaptis tartozkodott az itteni zabvetéseken; röptük hasonlít a Pólingéhez.

Irhonból.

27. Dongal grófságból írja Sinclair W.

„Itt 2 Syrrhaptis lövetett, a melyek között egy csak is sebesítve volt, ez maig is él és befogatása első percétől bizalmas volt, zabdara és senecio maggal tápláltatik. Az elejtett kakas begyökben fümagot letek. Járásukban, mozgásaikban inkább megközelítik a galambokat mint a tyúkféléket. Röptük hasonló a Pólingéhez⁵⁾“.

En ezt a madarat legelőször Frivaldszky János urnál láttam, ki azt nekem megmutatni sziveskedett. Egy pár nappal későbbre, június közepe táján, külföldre utaztamban a bécsi cs. k. természetrajzi tár segéd örét Pelzeln Ágost urat Bécsbe fölkeresvén, tőle értesültem, hogy június 8-ka körül egy vadász egy madarat hozott hozzája meghatározás végett, a mely azonban anynyira özsze volt löve, hogy tulajdonképp' csak egy szárnya s két lába volt meg, azonban az utóbbiak láttára azonnal fölismeré, hogy az előtte fekvő maradványok egy Syrrhaptis kakas részei.

Június 20-ka körül Prágában találkoztam Dr. Fritschessel, ki a fentebbi idézetben már közlöttek mondá el nekem.

Prágából Renthendorfba, s onnan az öreg Brehm társaságában tovább Hamburg felé utaztam. Braunschweigban felkerestük Blasius tanár urat, ki is minket irótermébe vezetve így szóla:

„No Brehm atyus, most oly európai madarakat mutatok neked, minöket még németföldön nem láttál, legalább hazánkban elejtetteket nem. És nem kis meglepetésünkre hét gyönyörűen kitömött Syrrhaptist állított elénkbe⁶⁾“. A Hannoverai királyság-

⁵⁾ Ez utolsó állítást hibásnak tatrom.

⁶⁾ Ezek között ötöt Helgolandban, kettőt Németthonban lőttek.

ban Niemburg mellett a schäferhofi birtokon meglátogattuk a szintoly kitűnő gazda, mint jeles Ornitholog Kirchoff őrnagyot: szives házigazdánk és barátunk értesített, hogy Hannoverában már láttak egy csapat Syrrhaptest, sőt egy párt lőttek is. Hamburgban Brandt, természetiekkel kereskedő, tudatá velem, hogy Helgoland szigetén, néhány nappal az előtt (junius 20—25-ke körül) egy kis csapat távoztút láttak.

Én távolról sem gondolva azt, hogy e madár oly tömegesen, és oly sok csapatba jött Európába, azt hívém hogy véletlenből útam az azon csapatot követem nyomról nyomra, a melyből Magyarhonban ejtették el a n. muzeumban levő példányt. Föltevésem az által nyert nagy valószínűséget, hogy a mint éjszakfelé előbbre haladtam, hova tovább, mindig kisebb csapat megjelenéséről nyertem tudomást. Persze nem sokára alkalmam lön tévedésemet béli látni.

Ha már, a Syrrhaptest megjelenéséről általam összeállított adatokat végig tekintjük, az Európában elejtettek számát legkisebb számítással 100-ra tehetjük, még pedig a nélkül, hogy tekintetbe vesszük az értelmetlen vadászok által fogott és lőtt példányokat, a melyekről a szakemberek és természetbarátok maguknak tudomást nem szerezhettek; már pedig ezek számát is, könnyedén számítva, tehetni 80—90-re. Ez a hivatottak és nem hivatottak zsákmányául esett nagy mennyiség feltételezi azt, hogy madarunk legalább is 40—50 kisebb nagyobb csapatban vándorolt földrészünkre, feltételezi pedig abból az okból, hogy e madár nagyon ovatos levén, nehezen lőhetni, mit viszont az a tény igazol, hogy a különböző helyekről jövő értesítések szerint egy-egy csapatból rendszerént csak 1—3 példányt sikerült kézre keríteni.

Midőn jelen cikkemet befejezni szándékozom, nem tehetem hogy ne nyilvánítsam azt a meggyőződésemet, hogy ezt a szép, és a természetbarát, valamint szintén a Sportman előtt rendkívül érdekes madarat földrészünkön, különösen Olasz-, Görög- és Magyarhonban meghonosíthatni. E nézetet osztják velem Dr. Brehm Alfréd, Dr. Altum és Dr. Weinland s többen. Tudom, hogy állításom többek előtt merésznek fog tetszeni, mindazonáltal egy percig sem haboztam nyilvánítani, mivel több ehez hasonló eset fordulván elé, a tapasztalat szól mellett.

Állításom támogatására csak egy pár példát hozok fel. — Münster vidékén egész a teutoburgi erdőig és a Havixbeck közelében eső erdős hegy (a Tacitus Silva Caesiaja) környékén tett észleletek kétségkívülé teszik, hogy egy vagy más terület sőt ország ornisa néha meglepő változásokon megy keresztül, egy vagy több faj merőben kivesz, holott más addig ott nem látottak meghonosulnak. E tünemény több okait könnyű lenne kimutatnom,

de már is hosszúra nyulván cikkem, csak is a fenntebb megnevezett vidéken tett észleleteket jegyzem fel. — Ott ezelőtt mintegy 20 évvel gyakoriak voltak a következő madárfajok, a melyek ma már vagy egészen ki vannak pusztulva vagy csak esetleg jelennek meg rövid időre egy-egy példányban.

Ezek: Buteo lagopus
Ulula nisorica.
Charadrius pluvialis.
Eudromias morinellus.
Cygnus musicus.

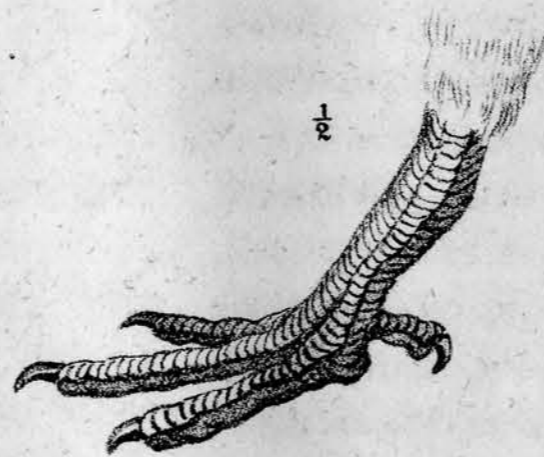
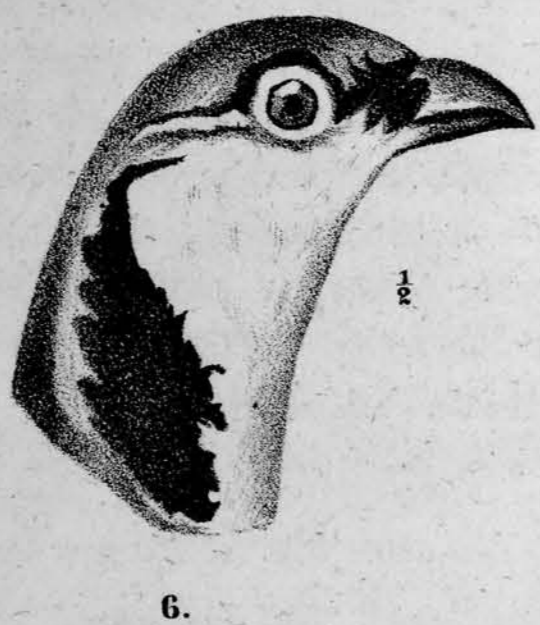
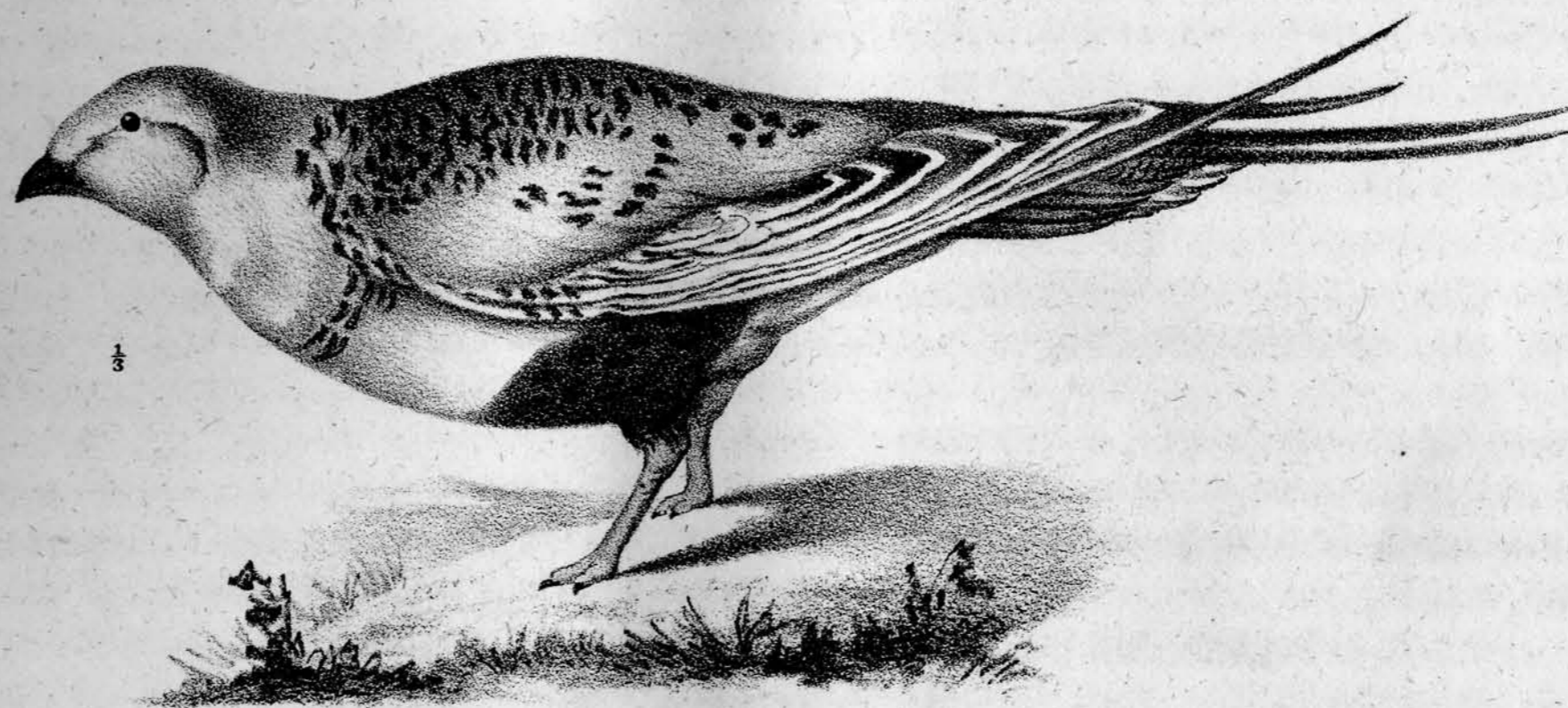
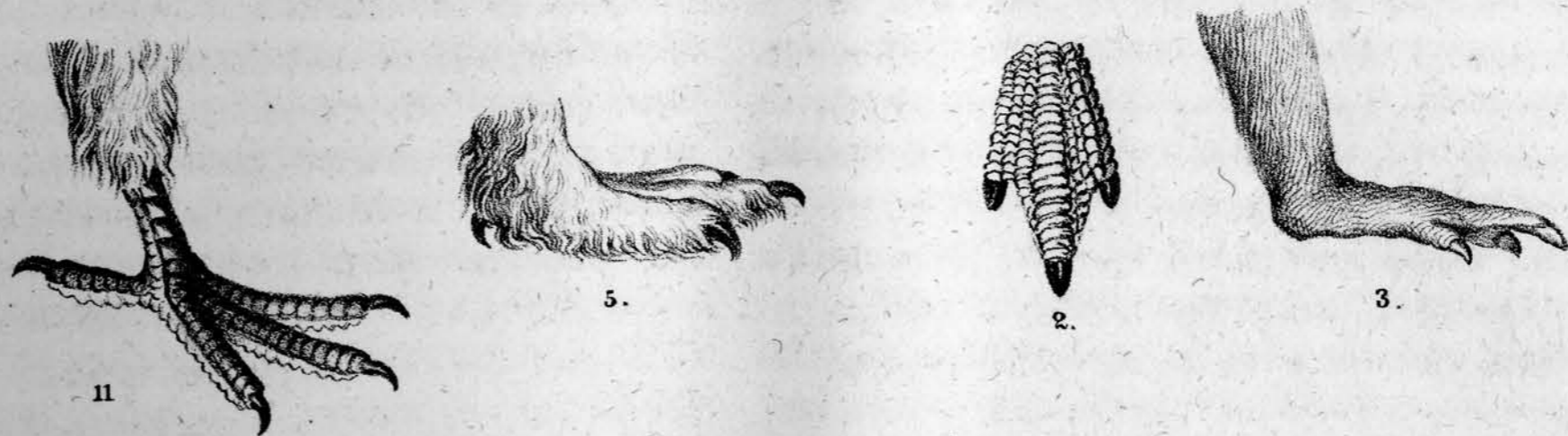
Ellenkezőleg az alább megnevezendő madarak, a melyek ez előtt 10—15 évvel az egész Westfaliai tartományban idegenek voltak, nem csak hogy azóta gyakran megjelennek, hanem több faj közülök ott meghonosul, névszerént:

Muscicapa atricapilla.
Lanius rufus.
Parus ater sat.

Tudjuk, hogy a szürke gém (Ardea cinerea) meszsze éjszakra, hol addig nem látták, kis coloniákba egyesülve letelepül. A Strix uralensis (hajnali bagoly) a mely eddigelé csak gyéren jelentkezett nálunk, jelenben oly gyakori, hogy egyedül én két év alatt 12 példányt gyűjtöttem, nemesak, hanem alkalmam volt affelől meggyőződni, hogy nálunk fészkel. Fel lehet-e tenni hogy ez eddig kikerülte volna ornithologjaink figyelmét? Nem biz az, hanem most valószággal gyakoribb mint eddig volt. Tartozkodási helyét lassanként éjszakra mind tovább kiterjesztvén, szelidebb éghajlatunkhoz hozzá szokott. De valamint tény az, hogy éjszakai madár zonáját dél vagy kelet felé kiterjeszti, szintoly elvitázhatatlan, hogy melegebb égővi madarak a hidegebb éghajlattal megbarátkoznak, mint már több ízben tapasztalták az Ibis falcinellusról (magyar Batta). — Miért ne történhetnék ez a Syrrhaptessel is? Hiszen tények bizonyítják, hogy ez a madár, mely átkelt Európába hirt hozandó a sivatag forrásainak kiapadásáról, erős testalkatánál fogva kiállja még az oly nagy hideget is, minő az 1863—1864-ki rendkívüli tél alkalmával uralkodott⁷⁾. E mellett a táplálkozására szükségest növényeket is felleli nálunk.

Im ezek az okaim, a miért hiszem hogy a Syrrhaptest nálunk meghonosulhat, föltéve, hogy oly folytonos zaklatás és üldöztetés tárgya nem lened, mint volt a mult nyáron. Ez okból legyen tehát szabad vadászainkat fölkérnem, hogy úgy a sport, valamint a tudomány érdekében vegyék oltalmuk alá ime szép szárnyas vendégünket.

⁷⁾ Posenben decemberben, Szeged környékén februárban lőttek távoztút.

1. Syrrhaptes paradoxus. Mas. ad. - 2-3. ennek lába. - 4. Lagopus mutus. - 5. ennek lába. - 6. Perdix saxatilis. - 7. ennek lába. - 8. Otis honbara lába. - 9. Otis tetrix fem. - 10. Columba palumbus. - 11. ennek lába.

SZERKESZTŐI ÉSZREVÉTELEK

az előbbi értekezés alkalmából.

Az ezennel hiven közlött értekezés írója, az egyesület titkárához intézett levelében kiköté, hogy „3) számú jegyzése változtatást ne szenvedjen.“ Azt vélem, nagyon szükségtelen kikötés vala, mert szerkesztésbeli eljárásom nem adhatott négy év óta senkinek okot gyanura vagy aggodalomra az iránt, mintha bármely író ötletét, véleményét, gondolatát nem hogy elfojtottam, de csak egy szóban is megváltoztattam, vagy egy szótaggal is megrövidítettem volna. De a közlöttet észrevételekkel, néálán igazító jegyzésekkel, sőt ellenvéleményekkel is kíséni, oly emberi, — jelesen írói — jog, melynek használatát szerkesztői tisztem sem korlátolja. S minthogy, szerencsémre, értekező is elfeledett — vagy elakart feledni — tiltakozni ime jogom gya-korlata ellen, sietek élni a kedvező alkalommal.

Czikke kezdetén (68. lap. 1. has.) két tudósról szól ért., kik közzül „egyik Pesten, másik a muzeumegylet nagy gyűlésén értekezett“ volna a Syrrhaptésról. De ez a kettő, állatjában és személyében csak egy: u. m. muzeumunk segédőre Pávai V. Elek ur. Erről értesülni bő alkalma és biztos módja lett volna a t. írónak, ki bölesen tudja, hogy a „double emploi“ az irodalom-történelmi adatokban szintoly tetemes hiba, mint a leíró természetrajzban. Én egy pár szóval ott helyben kiigazíthattam volna a tévedést, ha az érintett kikötés meg nem gátol benne.

Az 1. jegyzésre azt kell megjegyeznem, hogy intézetünk nagyon korlátolt tartalmu könyvtára — (pedig a természetrajzi szakban gazdagabbak vagyunk, mint más közkönyvtárak a magyar földön) — nem engedi fellelnem, hol és mikor nevezte német ornithologus a „Hemipodius tachydromus“t (Temm. — Ortygis Ill.) „Fausthuhn“nak. Imez, a mi kútfejeink szerint „Wachtelhuhn.“ Brehm „Laufhuhn“nak nevezi. De ha úgy van is, mint írónk állítja, egy vagy más német névnek akár megtartása

akár elvetése nekünk magyar íróknak sem tisztünk sem jogunk. A zavar eltávoztatására elég, ha a tény, mint synonymiát megemlítjük.

Most jutunk már az emlékezetes 3) jegyzéshez, (68. lap 2. has.) melyre nézve több pontban van észrevételem.

a) Csekély személyemet oly czimmal bélyegzi az ért. mely nem csak nem illet meg engemet, de teljességgel nem is létez; mert a muzeum-egyletnek igazgatója nincs, és a dolog természete szerint nem is lehet. De lehet ám az a következtetés, hogy nem egészen jóakaró olvasók részéről reám nézve kellemetlen reflexiókat keltsen. Tilalma ellenére ezen sem igazíthattam.

b) Azt állítja továbbá, hogy „azonnal harcra kelnék ellene,“ ha „a muzeum-egylet évkönyvében nyelvésznek akarna feltűnni.“ Minden esetre merész állítás, valakiről nyilván hirdetni, hogy bizonyos körülmények közt, — melyek nb. meg sem történtek, — így vagy amúgy fogna cselekedni. Még nagyobb méltánytalanság ily — mondhatni — nevetséges intolerantiát tenni fel rólam. Avvagy ellenőre vagyok-e én honom fiai tudományos foglalkodásainak? Nyilvánítottam vagy engedtem-e csak sejteni oly balga szándékot, mintha monopoliumot kívánnék üzni a nyelvészködéssel? Balga, mondám, de nem hallatlan; mert tudnék réá példát mondani némely tudós atyámfiái részéről. Az igaz, hogy ha hibát látok — már az én eszem szerint — megrovom, akár a m. évkönyveiben, akár másutt lássam. Sőt inkább másutt, mint itt. Mert itt ha irálybeli, nyelvellenes hiba jó kezem alá, nem „kelek harcra ellene,“ hanem hallgatva kijavítom.

c) Nyilvánítja végre mellékesen a jegyzés, hogy írója „most is adósom felelettel.“ Nem tudnám miért. Én sem kérdést nem intéztem hozzá, sem polemiai ügy nem forog fenn közöttünk. A kicsapás hát merőben érthetetlen.

A mi a szóban forgó jegyzés főtárgyát, a „kétes távozttyu“ név kárhoztatását illeti, ebben tö-

kélyesen egyet értek az íróval. A legidétlenebb, legesetlenebb mind azok közt, melyeket természet-tudatlan nyelvészeink vagy nyelvtudatlan természet-tudósaink valaha faragtak. „Távozttyú“ szerkezetére nézve törvénytelen, alkotó részei jelentéseikben ferdék sőt valótlanok. Ige- és névtörzsökből szerkesztett szót csak teljesen elmagyartalanodott fül tűrhet meg. Tiszta germanismus, melyet ha tetszik irigyelhetünk, de elsajátitnunk nem szabad. Aztán bár az az érdeme volna, a mi sok más, különben rossz gyártmánynak, hogy az Európa-szerte bevett tudományos, rendszeres latin név fordítása volna, s vagy így vagy amúgy az elnevezett madárnak valami kis sajátosságát kifejezné! De mit akar tenni a „távoz“? Alkatára nézve a Syrrhaptés nem „távozik“ el a többi madaraktól általában, s legközelebbi rokonaitól a tyúk, galamb vagy tűzokféléktől különösen. Sőt az a baj, hogy az érintém három család versenyez birtoka felett. Legfeljebb hát arra mutathatna szerencsétlenül koholt neve, hogy eltávozik ottan saját hazájától: de hiszen ez a tulajdonsága száz meg száz madárral s más sergekbeli állattal, sőt növényekkel is közös. A „tyú“ végre az író és Bugát rosszalták jelentésében e helyen éppen képtelen. Ámde én azt hiszem, hogy a szó férczelője nem is „formativum vestimentale“et értett a „tyú“ alatt, hanem a „tyúk“ képzelt gyökét vélte eléállítani benne. A „távozttyú“ e szerint: „honától távozott tyúk“ lenne: mi aztán értelmet adna ugyan neki, de sem alkatát sem alkalmazását nem igazolná. Mert hiszen, a közönséges házi tyúk is ugyan csak messze távozott az ő eredeti hazájától Indiától. — Menynyünk át a faji névre. A „kétes“ jelző világos hogy a „paradoxus“ sugallatára keletkezett; de bizony elég szerencsétlenül. Paradoxus, csudás, meglepő oly valamit jelent, a mi a bevett eszmék sorába sehogy se akar beférkezni. Hogy a „kétes“ ezt nem teszi, világos; hanem az „ambiguus“nak felelne meg. S ha megfelelné a paradoxusnak, úgy se volna jó. Akár az eredeti névadók, akár magyaritóink kötelesek volnának szemők előtt tartani a glossologia törvényeit, melyek közt igen lényeges egy czikk az, hogy a specificus névnek, szintugy mint a specifica differentia-nak, csupán csak az illető nem fajai közti különbségekre kell vonatkozni. Pallas, jeles és sok érdemű tudós, betű szerint számbavette azt a törvényt, midőn az általa legelsőben ismertett madarat „paradoxus“nak nevezte. Mert a „tetrao“ (Fajd) nem alá vevén fel, ennek a fajai közt, már csak összeforrott ujjainál fogva is igazán csudás, kirívó volt. De miután külön német czirkalmaztak számára, melynek a neve, (Syrrhaptés) azt a csudás, szokatlan tulajdonságot már maga kifejezi, s a melynek eddig elé csak is ezt az egy fajtát ismerik, e név mellett a „paradoxus“ jelző jelentéstelenné, ügyetlenné vált, mit a német systematicusok igen helyesen sejtven, más fajnevet: „kirgisisches (Faust- vagy Steppenhuhn),“ adtak neki. A „kétes“ hát e tekintetben is, ha lehet, még rosszabb. Mert midőn bizonyos nemnek csak egy faja van, e felett sem-

mi kétség sem foroghat fenn. A mi pedig a Syrrhaptés családosítását, rendszerbeli elhelyezését illeti, ezzel, ha volna is kétség benne, — a mint hogy, értekezünk szerint van is, — a faji névnek semmi köze.

Mindezeket elgondolva szörnyen csudálkozom, hogy értekező a hibás magyaritást méltán roszalva, még is él vele s jeles czikkével currentiát eszközöl neki.

(68. lap 2. has.) Madarunk honának Ázsia és Afrika sivatagait mondja tisztelt tudósunk. Azok a források, melyekhez járulni módom van, Afrikát nem említik. Ez igazán paradoxon, melyet hiteles idézetekkel kell vala megerősíteni, vagy inkább igazolni az írónak. Talán a „sivatag“ kifejezés vitte félre képzelődését, mi aztán tollát is magával ragadta. Úgy de „sivatag“ = desertum; a Syrrhaptés hona pedig nem „desertum,“ hanem „Steppe,“ mely miveletlen, de füves és legelésre alkalmas „pusztát,“ a magyar népies értelemben, jelent. Afrikában „Steppe“ tudtomra nincs. A Cap-tartománybeli mezőséget lehetne tán e név alá felvenni; de ott még hire sincs a Syrrhaptésnek. A tévedés annál zavaróbb, hogy Ázsiában igazi sivatag (desertum, az úgy nevezett Gobi) is, van; ezt pedig eddigi adataink szerint hiba volna madarunk honának tartani,

69. lap. 1. has.) T. tudósunk annak a mit eddig csaknem köz megegyezéssel nem nek (= genus) neveztünk, e helyen „csapat,“ sőt egy pár sorral alább, megint megváltoztatva „csoport“ nevet ad. Tessék megolvasni: „a Syrrhaptidák alesalád két csapatra (Pterocles és Syrrhaptés) oszlik sat.“ Anynyival inkább nem hagyhatni helybe, mivel a „csapat“ szóval maga az író egészen más értelemben is él, — („a Syrrhaptés sok csapatban érkezett Európába“), — s a „csoport“ra (= Gruppe) más eszmék kifejezése végett van sokszor szükségünk a természetrajzban ¹⁾.

(69. lap. 1. has.) Madarunk lába leírásában tévesztő kifejezésnek kell itélnem azt, hogy: „a két szélső (ujj)... a középsővel... hártya által van összekötve.“ Ez a leírás avatatlanak s avatottnak a récze, lúd, buvár, gödény sat. ujjazatát juttatja eszébe, holott a Syrrhaptésé azokéhoz a legtávolabbról sem hasonlít. E madár első három ujjja a szó teljes értelmében össze van forrva, a mit a német glossologia „verwachsen“nek nevez, s a mit nemí neve is — *συρρηάπτω* = összevarrom — kifejez. Értekezőt talán a Fritsch képe — Vögel Europa's 32. t. 12. fig.) — vezette félre, mely az ábrázolni akart madárnak sem habitusára,

¹⁾ Gyanitom, hogy a gróf ur, mint Brehm L. tanítványa, ennek 1831-ben kiadott „Handbuch der Naturgeschichte aller Vögel Deutschlands“ című művében használt „Sippe“ elnevezést a magyar „csapat“tal egyértelműnek tekintti. A mi a „csapat“ szó más értelembeli használatát (p. o. csapatban megjelenni) illeti, ez a magyar vadászoknál köz használatban van, s e szóval több egyesült foglyot vagy császármadarat, de csak is tyúkféléket értenek; — a csoportot minden más fajú madár-seregletre alkalmazzák. A gróf ur vadász is tudós is, és így jutott tévedésbe. (H. O.)

sem színezetére nézve nem felel meg. Az idézett autor sárgás fakó és itt-ott barnával habzott madarában a mi szürkén és feketén tarkállott madarunkra nem vagyunk képesek ismerni. Pávai gyanakszik, hogy a kép, ha hű, a Syrrhaptésnek egy második faját — miről már Pallas is tesz említést — ábrázolja. Elég az, hogy „hártával öszszekötött ujjakról“ a a Syrrhaptésről szólva, nem lehet beszélni.

(69. lap.) A Syrrh. élete módját irván értekezünk, azt mondja, hogy érkezéskor veszélyt sejtve, öszszeszaladnak, lelapulnak... és minthogy színök a homokos talajéhoz hasonlít, éles szem is alig veszi észre. Ezen valaki, velem együtt, felakadhatna, úgy vélekedve, hogy mivel étkezésök füves helyen történik, egy csoport lelapult szürke vagy hatszínű fakó madár a mező zöld színétől elütő foltot képezve, éppen magára vonná a figyelmet. Mert hiszen „homokos talajra“ — étkezés után „deltájban“ viszi őket értekezünk referense, a hól nem lapulnak le, hanem „tyúk módjára fürödnek a meleg fővényben.“ Az utóbbi adat megint elüt egy kissé attól a később olvasható állítástól, hogy a Syrrhaptésnek „nem szoktak tyúk módjára kaparni.“ Én legalább nem bírom képzelni hogyan fürödhesék madár, kivált különben kaparó madár, minő a tyúk, a homokban „kaporás“ nélkül²⁾.

(70. lap.) A rendszerbeli elhelyezéséről szólva t. tudósunk, szembe, sőt ellentétbe állítja egymással a systematicusokat és a physiologusokat. Az ellentét ellen tiltakoznunk kell. A systematicus lehet physiologus és nem az; valamint a physiologus semmit sem vét saját szakja ellen, ha, tetszése szerint, akár foglalkozik, akár nem, a systemizálásal. S ha foglalkodik, éppen úgy „részekre szaggatja s szétdarabolja az egyöntetű természetet, mint a nem physiologus. A már egyszer a systemizálástól, s rovatolástól elválhatatlan dolog. Hanem van ám különbség a systemák szerkesztésbeli eljárásban, s tán ezt akarta értekező, rosszul választott kifejezései alatt értetni. Úgyan is, az állatok és növények rendezésében vagy egy, előre meghatározott jegyet veszen fel a rendszerező, felosztási elv gyanánt s a többieket mind ennek rendeli alája; vagy pedig az állat vagy növény bel- és külszervei complexusa, sőt működésök módja által vezérelteti magát különböző rangu csoportai alakításában. Az első rendbeliekhez tartozott Linné az állattanban, mint a ki az öszves állatország osztályozásában a vért, a melegpiros vérűekében a szaporodás módját, — az emlősökében a fogakat sat. vette fel felosztási elvül. Ilyen az úgy nevezett sexuelle systema, mely felsőbb osztályzatai

vezérelveinek a szaporító szerveket, a nemekéinek a virágleplek minőségét, a fajokban a levelekét ismeri. A másod izben jellemzett eljárásban az állatokra nézve Cuvier ragyog első rangu csillag gyanánt a tudomány egén; a növénytanban pedig Linné mint kezdő, Jussieu mint már kész mester mutatkozik. Mindezekben a tulajdonképpi physiologia egészen ártatlan és sem jóban sem rosszban nem mozdított semmit. Köszönhetünk ugyan nekik egy más tudományt, t. i. az úgy nevezett öszszehasonlító állattant (zoologia comparativa); de ez a rendszerezésben kevés, vagy semmi szolgálatot nem tesz. Sőt létét a rendszernek kellett szükség képpen megelőzni; már csak azért is, hogy prædicatumainak subjectumokat nyujtson. Azaz, hogy p. o. a madarak alkatát az emlősökével öszszehasonlithassa a physiologus, már tisztában kellett előtte lenni, hogy van oly határozott két osztály az állatok országában, melyek egyikét a madarak másikat az emlősök teszik. Vizsgálatai következtében kimutathatja ő ama családok több más, és a rendszerzöktől nétalán észre nem vett rokonságait, de sem a különbségeket köztök elenyésztetni, sem őket általában egyöntetűebbekké tenni, mint a természetnek tetszett, nem fogja. Ha pedig felfedezései bizonyos tárgyak más helyre rendezését mutatná ki szükségesnek, ezzel ő az irónk emlegette „fegyöltönyön“ egy parányit sem tágitna; csak anynyit javasolna, hogy azt biz' egy kissé másképp kell szabni. Szóval a physiologus systematicusnak áll olykor s versenyt darabol a többivel; de akkor nem úgy működik mint physiologus, kinek egészen más a feladata; hanem csak idegen foglalkodást üz ideig óráig. Ezzel azonban sem „meg nem hasonlít önmagával,“ sem „világfájdalomba“ nem esik. A Syrrhaptés elrendezése nehézségét tehát, ha még oly tetemes volna is, mint irónk képzelte, a systematicusok és physiologusok állított vagy álmodott tusája bizony nem okozta s nem okozza. Annál kevésbé, mivel az a tusa, mint kimutatni törekedtem, tulajdonképp maga sem létezik; sőt a systematicusoknak ama — nevezzük Linnéféle — korábbi — nemét is, mely nétalán szembeszállna a physiologussal, mai példányban bajosan lelnök fel. A mostani systematicus, kibén Cuvier óta az irónk által eszményképnek tüntetett, vagy inkább ohajtott egyetértés, kisebb, nagyobb mértékben valósulva létezik, bizony csak akkor veszen rendezése alapjául egy kiaszott bört, midön élő példányhoz nem juthat. Ezzel pedig ily esetben kénytelen, éppen mint irónk is kénytelen vala a jelen esetben hasonlóképpen cselekedni. Értekezünk szép tolla, mely anynyira alkalmas a természet műveihez bámulókat, s tudományához kedvelőket édesgetni, olykor igen erősen színez, s azért valék kénytelen tulzásait szerényebb mértékre venni.

(70. lap.) A családoknak úgy nevezett linearis elrendezése sok elakadást okoz, és nem ad hű képet a természet rendéről vagy helyesben alkotmányáról: az tökéletesen igaz és már régóta ki van mondva s közönségesen elismerve. Amde e nehéz-

²⁾ Fürdés, kaporás nélkül létezik p. o. a verébnél; a különbség az, hogy a tyúk kaporás által gyűjti a fürdésre alkalmas homokot vagy port még ha compact rétegre akad is, és kaporás által adja meg a gyűjtött homokrakásnak a fürdésre alkalmas formát; holott a veréb csak ott fürdik a hol kész homok vagy por rakásokat talál s a fürdésnél csak is csőrét és szárnyát használja oly módon hogy a homokot hátával és szárnyfedő tollaival hozza érintkezésbe. Ezt poros utakon és porhadozó falak tövén bármikor észlelhetni. (H. O.)

ség alól kibúni lehetetlen, egyszerűen azért, mivel a nyelvnek, a beszédnek csak lineáris rendje van. Eszméinket sem előbeszédben, sem írásban, sőt rajzban sem rakhatjuk kockába, mint az ölfát, se pyramisba mint az ágyugolyókat. Ennél fogva azokat a parallel s még kereszt sorokat is, melyek a természeti tárgyak analogiáiban kétségtelenül mutatkoznak, előadásunkban megemlíthetjük ugyan, de sem a fül sem a szem számára elé nem állíthatjuk. Nem csak valósíthatatlan, hanem meg is közelelíthetetlen eszmény marad az. Az az ötlet, mely szerint t. írónk a Syrrhaptest az ürben mindenféle sugárzó sorok középpontjává akarja tenni, elmés ugyan, de azt az ő schemája sem nem képzelteni voltaképpen sem nem győz meg valósága felől. Jelen „a tűzokkal való rokonság“hoz férne kétség — „igen de,“ mint értekezünk fejezi ki, — mint-hogy semmi egyeben nem alapul, csak a hüvelyk-telen három ujjuságon, melynél fogva nem csak a „cursor“okkal, hanem a grallákkal is kapcsolatba lehetne hozni ³⁾ jelenleg tárgyalt madarunkat, mi ugyan senkinek s azt hiszem írónknak magának sem jutott eszébe. És általában mondhatni, hogy a Syrrhaptes e tekintetben nem gördit több nehézséget elénkbe, mint számos más madár és linearis

elrendezése, — a tyúkféléknek a galambok felé irányult véghatárán — meglehetősen köz megegyezésnek örvend.

(71. lap.) A természet vizsgálók hatalmába került Syrrhaptes példányok nagy gondnal és csaknem lehető teljességgel öszszegyűjtött listáját a tudomány bizonyára igen nagy köszönettel fogadja értekezönktől. A hála nyilvánításában csekély szózatommal is örömet részt veszek; de nem titkolhatom el csudálkozásomat, hogy az a két példány, melyet Pávai a Mátrában lőtt, s a melynek egyikét a párizsi muzeumba (mely ekkor juta legelsőben a Syrrh. par. birtokához), másikat Csató J. hazánkfa gyűjteményébe küldé, értekezünk listájában nincs meg említve; holott két helyen, u. m. a m. o. és természetvizsgálók pesti, s az e. m. egy-let közgyűlésében tartott róla előadást a példány elemutatásával illusztrálva előbb nevezett tudósunk.

(72. lap.) Hogy bármely vidék Faunájában és Florájában idők folytán változások ne történének, állítani nem lehet, nem is akarom. De a Strix Uralensis példája teljességgel nem támogatja értekezünk vérmes reményét a Syrrhaptes önkéntes meghonosulhatása, felől. Szava bévehető tanum van ugyan is, hogy néhai Petényi, kinek neve minden ornithologus előtt ismeretes, saját tapasztalásából czáfolta meg a német zoogeographusok véleményét, kik az érintett madarat az Ural vidékére korlátolják s nálunk való eléfordultát csak ide tévedésöknek tulajdonítják. A nevezett természet vizsgáló ellenben Zólyom megye erdeiben tökélyesen honosnak és helyen helyen nagy bőségben találta; a minthogy a N. Muzeum példányai is mind onnan kerültek.

³⁾ Kapcsolat a grallákkal.

A tűzoktól a háromújjú grallákhoz képező átmenetek következők:

Otis	} az átmenet
Cursorius isabellinus	
Oedienemus	
Charadrius	
Calidris arenaria	}
Hematopus ostralegus	
Himantopus rufipes.	